

*Üniversite Sporcularının Doping ile ilgili Düşüncelerinin İncelenmesi Examining University Athletes Thoughts About Doping

**Ercan Zorba¹, Başak Atalay²

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimler Fakültesi, ercazorba@mu.edu.tr, 0000-0002-7864-0556

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, atalaybasak2@gmail.com, 0000-0003-0478-2225

ÖZET

Bu araştırma Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu süper lig müsabakalarına katılan sporcuların doping ile ilgili düşüncelerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. İkincil amaç olarak ise; üniversitelerdeki süper lig düzeyindeki sporcuların doping ile ilgili düşünceleri demografik faktörler açısından incelenerek doping kullanımında ne derece yatkın oldukları araştırılmıştır. Bu çalışmanın evrenini; Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu tarafından yapılan ve spor organizasyonlarına katılan sporcular oluştururken, örneklem grubunu ise; Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu süper lig müsabakalarına katılan basketbol (n=204), voleybol (n=212), hentbol (n=213), futbol (n=240), güreş (n=441) ve atletizm (n=284) branşlarındaki gönüllü katılım sağlayan 1594 sporcu oluşturmuştur. Araştırmada tarama yöntemi ve nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; takım ve bireysel sporla uğraşan sporcuların doping kullanımı hakkındaki düşünceleri arasında p<0,001 düzeyinde anlamlı farklılık, hangi doping çeşidini kullandığı ile ilgili cevapları arasında p<0,001 düzeyinde, sporcuların genellikle hangi doping yöntemini kullandığı ile ilgili cevapları arasında p<0,001 düzeyinde, doping kullanımındaki psikolojik sebepler nelerdir ile ilgili cevapları arasında p<0,01 düzeyinde ve doping kullandığı belirlenen sporcuya sizce ne yapılmalı sorusuna verilen cevaplar arasında p<0,05 düzeyinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Sporcular için dopingin çok zararlı olduğu, dopingin bir ahlak sorunu olduğu gibi sözlü ifade edilen yüzeysel bilgilerden çok, daha önce doping yapmış sporcuların şu an ki fiziki görüntüleri, toplum içinde yaşadıkları zorluklar, doping yüzünden kariyerlerindeki ani düşüşler vs. gibi görsel içerikli videoların izletilmesi uyarıcı madde kullanımını önleme konusunda daha etkili olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doping, Sporcu, Üniversite.

ABSTRACT

This research was conducted to examine the thoughts of athletes participating in the Turkish University Sports Federation Super League competitions regarding doping. As a secondary objective, the study aimed to analyze the thoughts of athletes at the Super League level in universities concerning doping in terms of demographic factors, investigating the extent to which they are prone to doping use. The population of this study consisted of athletes participating in sports organizations organized by the Turkish University Sports Federation, while the sample group consisted of 1,594 athletes who voluntarily participated in basketball (n=204), volleyball (n=212), handball (n=213), football (n=240), wrestling (n=441), and athletics (n=284) events in the Super League competitions of the Turkish University Sports Federation. The study employed the survey method and the questionnaire technique as part of quantitative research methods. According to the research findings, significant differences were found at the p<0.001 level between the thoughts of team and individual athletes about doping use, significant differences at the p<0.001 level regarding their responses about which type of doping they use, significant differences at the p<0.001 level concerning their responses about which doping method athletes typically use, significant differences at the p<0.01 level regarding their responses about the psychological reasons for doping use, and significant differences at the p<0.05 level in responses to the question of what should be done to an athlete who is found to have used doping. It is believed that showing athletes videos with visual content, such as the current physical appearance of athletes who have previously doped, the difficulties they face in society, the sudden decline in their careers due to doping, etc., will be more effective in preventing the use of stimulants than superficial information expressed in words, such as "doping is very harmful" or "doping is a moral issue."

Keywords: Doping, Athlete, University.

Citation: Zorba, E., & Atalay, B. (2024). Üniversite Sporcularının Doping ile ilgili Düşüncelerinin İncelenmesi, *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 6(3), 344-350.

Gönderme Tarihi/Received Date:
16.07.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:
22.08.2024

Yayınlanma Tarihi/Published Online:
30.09.2024

<https://doi.org/10.56639/jsar.1516989>

****Corresponding author:**
ercazorba@mu.edu.tr

*Bu araştırma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde "Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu Süperlig Müsabakalarına Katılan Sporcuların Doping Bilgi Düzeyleri ve Doping ile ilgili Düşüncelerinin İncelenmesi" isimli BAP projesinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Günümüzde, savaşta her şey mübahtır anlayışı spor alanında geçerli kılınmaya çalışıldığı görülmektedir (Eskiler vd., 2016). Sporcular haksız rekabete girerek sağlıklarını tehdit eden unsurları da göz ardı ederek birçok yonteme başvurmaktadırlar. Etik olmayan bu davranışların başında dünyada ve ülkemizde sık sık adını duyduğumuz doping gelmektedir. Dopinge ilişkin en güncel tanım 10 Kasım 1999 kurulan ve 1 Ocak 2004 yılında uygulamaya giren Dünya Anti-Doping Ajansı (WADA) tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre doping bir sporcunun vücuduna ait örnekte; sportif performansı artırma potansiyeli bulunan veya sağlığı gereksiz yere tehdit eden ya da spor ruhuna aykırı olan madde veya yöntemin bulunması şeklindedir (Yüceşir, 2004).

İngilizce "dope", Flamanca "dop" kökünden gelen "doping" kelimesinin hikayesi, bir Zulu kabilesine dayanmaktadır (Demircan, 2012). Doping' in Fransızca karşılığı ise; 1921 yılında "dopage" diye türetilmiştir (Erkiner, 2004) ve literatüre 1889 yılında, yarış atlarında performans artırma amaçlı kullanılan narkotik ilaç olarak girmiştir (Lippi, Franci ve Guidi, 2008). Spor çerçevesinde ise; doping kavramının ilk resmi tanımı ise 1963 yılında "sporcu ya da oyuncunun yarışma sırasında veya ona hazırlanırken spor ahlakına yakışmayacak şekilde performanslarını yapay olarak arttıracak ve sporcunun fiziksel ve psikolojik sağlığına zarar verecek, madde veya başka olası yöntemleri kullanması" şeklinde literatürde yer almıştır.

1963 yılında Avrupa Konseyi Doping Komitesinin yaptığı doping tanımına göre; "Doping, bireyin bir yarışmaya katılım nedeniyle yapay ve haksız şekilde performansını artırma amacıyla, organizmaya yabancı fizyolojik maddelerin, herhangi bir yöntemle yüksek dozda ve anormal yollardan, sağlıklı bir kişiye uygulaması veya kendisi tarafından kullanılmasıdır." Avrupa Konseyi Doping Komitesi 1963'te yaptıkları bu tanımı 1984'te daha basit bir tanıma indirgeyerek "Sporda doping, yetkili spor teşkilatlarının kurallarına aykırı şekilde, bunların yasaklamış olduğu madde veya madde sınıflarını kullanmaktır" şeklinde literatürdeki yerini almıştır (Orhan, 2014).

Sporadaki başarıyı yükseltmek amacıyla tüketilen yasaklı maddeler branşlara göre farklılık gösterir. Kimi branşlarda dayanma süresi, gücü ve halsizliğe karşı dayanıklı olmayı

yükseltmek amacıyla, kimi branşlarda da heyecanı ve ruhsal gerilimi düşürmek amacıyla kullanılmaktadır (Akgün, 1993). Uyarıcılar: Uyarıcılar bedende, uyuma süresinde, halsizliği azaltmada, tepkilerde artma, kalp atışını hızlandırma ve metabolizmayı hızlandırma gibi etkileri olmaktadır. Bu nitelikler sebebiyle sporcular uyarıcıları performanslarını arttırmak için kullanılmaktadırlar. Uyarıcılar grubunun içerisinde yer alan gribe karşı kullanılan ilaçların içerisinde bulunmaktadır. Sporcular bilmeden uyarıcı kullanmış olup ceza alabilecek duruma girebilirler (Ersoy, 1991). Narkotik Analjezikler: Bu analjezik grubu insan vücudunun dayanamayacağı, kanser ağrıları gibi ağrıların ve hastalıkların ortadan kaldırılmasını sağlamak için kullanılır. Bu ilaç türleri merkezi sinir sistemine tesir ederek ağrıya yanıt verirler. Bu sayede oluşan acı sporcu açısından problem oluşturmaktan çıkar. Çok etkili opion ağrıyı azaltıcı ilaçlar ve çeşitleri, acıyı azaltma göreviyle beraber kişiyi özgüveni ve sinirliliği artırma maksadıyla kullanılmaktadır. Anabolik Steroidler: Anabolik steroid sözcük olarak "onarmak, oluşturma" manasına gelmektedir. Anabolik steroidler testosteronun kimyevi değişime uğraması neticesinde oluşmuş bileşiklerdir. Sporcuların en fazla kullandıkları doping türüdür. Bunun sebebi ise aminoasitlerin proteine dönüşmesi gibi, böbrek üstü bezlerinin salgılamasını arttırmasıdır. Kas dokusunu arttırması sebebi ile de güç isteyen spor dallarını uygulayan kişiler kullanılmaktadır (Dah ve ark., 2002). Beta Bloke Ediciler: Anabolik-androjenik olmayan ancak benzer anabolik etki gösteren maddelerdir. Bambuterol, clenbuterol, fenoterol gibi maddeler bu grupta bulunurlar. Beta-2 agonistlerin kas kitlesinde artış, vücut yağ kitlesinde azalma ve hava yolu düz kaslarında dilatasyon yapıcı etkileri vardır. Uzun süreli kullanımlarında, titreme, yorgunluk, huzursuzluk, sinirlilik, kan basıncında artış, kalp ritim bozuklukları ve kas krampları gibi yan etkilere sahiptir (Norris, 1987). Diüretikler: Maskeleyici ajanlar türünden olan idrar söktürücüler, sporcular tarafından kullanılan doping içeren kimyasalın vücuttan sıvı yoluyla atılmasını sağlamaktadır. Bu sayede sporcular müsabaka öncesi eğer doping testine maruz kalacak iseler bu yöntemi kullanarak dopingi vücuttan atmış olacaklar ve testten başarı elde etmiş olacaklar. Bu yüzden doping testinin doğru sonuç vermesini etkilediği için yasaklılar listesine yazılmıştır (Kashkin ve Kleber, 1989). Peptit Hormonlar: Peptit hormonlar vücutta bulunan doğal olarak salgılanan hormonlardır ve diğer büyüme hormonu, insülin ve insülin benzeri büyüme hormonları gibi hormonlarının vücuda salınmasını denetler. Koriyonik gonodotropini, luteinleştirici hormon, büyüme hormonu, insülin, eritroprotein gibi büyümeyi etkileyen hormonlar bu grupta yer almaktadır (Cicero, 1990; Zorba vd., 2022).

Bu araştırma Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu Süperlig müsabakalarına katılan sporcuların doping ile ilgili düşüncelerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli: Araştırmada tarama yöntemi ve nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır.

Araştırma Grubu: Araştırmanın evrenini; Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu tarafından yapılan Süper lig Türkiye Finallerine katılan 4 takım sporu (futbol, basketbol, voleybol, hentbol) ve 2 bireysel spor (Atletizm ve Güreş) branşlarında katılmı sağlayan toplam 210 üniversitenin profesyonel ve müsabık sporcuları oluştururken, Örneklem Grubunu ise 1007 erkek ve 587 kadın sporcu olmak üzere toplanda 1594 sporcu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Teknikleri ve Araçları: Yararlanılan anket daha önce yapılmış olan araştırmalarda kullanılmış olup geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir. Doping ile ilgili sporcuların düşüncelerini ölçen bir anket olduğu bilinmektedir.

İki bölümden oluşan ölçüğün ilk bölümünde araştırmacı tarafından hazırlanan araştırmaya gönüllü olarak katkı sağlayacak olan Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu tarafından düzenlenen süperlig müsabakalarına katılan sporcuların demografik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla 8 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu kişisel bilgi formu ile cinsiyet, yaş, medeni durum, sınıf, bölüm, branş, kaç yıldır spor yaptığı, spora yönlendiren kişi veya kişilerin kimler olduğu gibi demografik özellikleri ile ilgili bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde Yıldız ve ark. (2016) yapmış oldukları "Bireysel ve Takım Sporları ile İlgilenen Sporcuların Doping Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi" adlı çalışmaya da "Doping Bilgi Düzeyi ve Düşünce Anketi" kullanarak Crombach Alpha güvenilirlik katsayısını 0,89 olarak tespit etmişlerdir. Yaptıkları bu çalışmayla anketin güvenilirlik katsayısını desteklemişlerdir.

Verilerin Analizi: Elde edilen verilerin analizinde SPSS 23 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için basıklık çarpıklık katsayılarına bakılmış ve grupların normal dağıldığına karar verilmiştir. Sosyo-demografik soruların analizinde frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Sporcuların doping kullanımı hakkında düşüncelerini belirlemek için crosstab analizi ve ki-kare analizi kullanılmıştır. Cinsiyete, medeni duruma ve Takım sporları ve bireysel sporla uğraşan bireylere göre doping bilgi düzeylerinin karşılaştırılmasında independent t testi kullanılmıştır. Sporcuların öğrenim gördükleri bölüm, öğrenim gördükleri sınıf ve spor yaptıkları yıla göre yapılan karşılaştırmalar tek yönlü varyans analizi ANOVA ile yapılmıştır. ANOVA sonucunda çıkan farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla Tukey HSD testi kullanılmıştır.

Araştırma Yayın Etiği: Araştırmanın etik uygunluğu için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulundan 11.10.2016 tarih ve 41 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan sporcuların %15,1'i futbol, %12,8'i basketbol, %13,3'ü voleybol, %13,4'ü hentbol, %17,8'i atletizm ve %27,7'si güreş branşı ile ilgilenmektedir. Ayrıca sporcuların %63,2'si erkek ve %36,8'i kadın olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların %63,2'si erkek ve %36,8'i kadındır. Araştırmaya katılan sporcuların %16,8'i 19 yaş ve altı, %75,6'sı 20-25 yaş arası ve %7,7'si 26

yaş ve üzeri olarak belirlenmiştir. Sporcuların %4'ü evli ve %96'sı bekarıdır. Sporcuların %31,9'u 1. Sınıf, %27,5'i 2. Sınıf, %21'i 3. Sınıf ve %19,5'i 4. Sınıfta okumaktadır. Sporcuların okudukları bölümler incelendiğinde, %30,7'si beden eğitimi ve spor öğretmenliği, %33,2'si antrenörlük eğitimi, %2,5'i spor yöneticiliği, %24,9'u rekreasyon bölümü ve %24,9'unun diğer bölümlerde öğrenim gördükleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan sporcuların %9,7'si 1-3 yıl arası, %14,9'u 4-6 yıl arası, %30,8'i 7-9 yıl arası ve %44,6'sının 10 yıl ve üzeri spor yaptığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan sporcuları spora yönlendiren kişiler belirlendiği tablo 8'e göre, %37,8'i kendi isteğiyle, %31'i beden eğitimi ve spor öğretmeni aracılığı ile, %23,8'i ailesi aracılığıyla, %6,8'i arkadaşları aracılığıyla, %0,6'sı medya aracılığı ile spora yönlendirilmiştir.

Tablo 1. Doping kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz? sorusuna verilen cevapların ki-kare ve crosstab analizi sonuçları

Doping kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Grup		Toplam
	Takım Sporcu	Bireysel Spor	
Herkes kullanabilir	20	49	69
	1,3%	3,1%	4,3%
Spor ahlakına aykırı	429	315	744
	26,9%	19,8%	46,7%
Gerekirse kullanılmalı	52	85	137
	3,3%	5,3%	8,6%
Kesinlikle kullanılmamalı	300	224	524
	18,8%	14,1%	32,9%
Hiçbir şey düşünmüyorum	68	52	120
	4,3%	3,3%	7,5%
Toplam	869	725	1594
	54,5%	45,5%	100,0%

$$\chi^2 = 38,063^a \quad p < 0,001$$

Doping kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz sorusuna verilen cevaplara göre, takım sporcularının %26,9'u spor ahlakına aykırı olduğunu, %18,8'i kesinlikle kullanılmaması gerektiğini ağırlıklı olarak belirtmişlerdir. Bireysel spor ile uğraşan sporcular yine aynı şekilde %19,8 ile spor ahlakına aykırı olduğunu ve %14,1 ile kesinlikle kullanılmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Yüzelik dağılımlar birbirine yakın olmasına rağmen yapılan ki-kare analizine göre takım ve bireysel sporcularla uğraşan sporcuların doping kullanımı hakkında düşünceleri ile ilgili cevapların dağılımları arasında oldukça anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,001$). Buna göre takım sporu yapan sporcuların vermiş olduğu spor ahlakına aykırı cevabı bireysel spor yapan sporculara göre daha yüksektir.

Tablo 2. Sizce sporcular genellikle hangi doping çeşidini kullanıyorlar? sorusuna verilen cevapların sonuçları

Sizce sporcular genellikle hangi doping çeşidini kullanıyorlar?	Grup		Toplam
	Takım Sporcu	Bireysel Spor	
Uyarıcılar	279	235	514
	17,5%	14,7%	32,2%
Narkotik analjezikler	5	25	30
	,3%	1,6%	1,9%
Anabolik ajanlar	55	59	114
	3,5%	3,7%	7,2%
Beta bloke ediciler	14	16	30
	,9%	1,0%	1,9%
İdrar söktürücüler	20	39	59
	1,3%	2,4%	3,7%
Maskeleyici ajanlar	4	14	18
	,3%	,9%	1,1%
Peptid hormon ve analoglar	43	57	100
	2,7%	3,6%	6,3%
Alkol	51	33	84
	3,2%	2,1%	5,3%
Kannabinoidler	11	12	23
	,7%	,8%	1,4%
Hiçbir fikrim yok	387	235	622
	24,3%	14,7%	39,0%
Toplam	869	725	1594
	54,5%	45,5%	100,0%

$$\chi^2 = 59,530^a \quad p < 0,001$$

Sporcuların genellikle hangi doping çeşidini kullandığı ile ilgili soruda takım sporları ile uğraşan sporcuların %17,5'i uyarıcılar ve %24,3'ü hiçbir fikrinin olmadığını belirtirken, yine aynı şekilde bireysel sporlar ile ilgilenen sporcuların %14,7'si uyarıcılar ve %14,7'si hiçbir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Bireysel spor yapan sporcular ile takım sporu yapan sporcuların k- kare analizine göre vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0,001$). Buna göre verilen cevaplar karşılaştırıldığında, uyarıcılar cevabı bireysel spor yapan sporcuların, takım sporu yapan sporculara göre daha yüksektir.

Tablo 3. Sizce sporcular genellikle hangi doping yöntemini kullanıyorlar? sorusuna verilen cevapların k-kare ve crosstab analizi sonuçları

Sizce sporcular genellikle hangi doping yöntemini kullanıyorlar?	Grup		Toplam
	Takım Sporlu	Bireysel Spor	
Kan dopingi	212	197	409
	13,3%	12,4%	25,7%
Bağırsakların şişirilmesi	2	5	7
	,1%	,3%	,4%
Damar içi vitamin verilmesi	97	126	223
	6,1%	7,9%	14,0%
Elektrostimülasyon	3	7	10
	,2%	,4%	,6%
Gen dopingi	39	65	104
	2,4%	4,1%	6,5%
Yapay oksijen taşıyıcıları	16	31	47
	1,0%	1,9%	2,9%
Farmakolojik, fiziksel ve kimyasal işlemler	75	60	135
	4,7%	3,8%	8,5%
Psikolojik doping	33	29	62
	2,1%	1,8%	3,9%
Hiçbir fikrim yok	392	204	596
	24,6%	12,8%	37,4%
Toplam	869	725	1594
	54,5%	45,5%	100,0%

$$\chi^2 = 68,269^a \quad p < 0,001$$

Sporcuların genellikle hangi doping yöntemini kullandığı sorusuna verilen cevaplar incelenmiştir. Takım sporcularının %13,3'ü kan dopingi, %6,1'i damar içi vitamin verilmesi ve %24,6'sı ise hiçbir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Bireysel sporlar ile ilgilenen sporcuların ise %12,4'ü kan dopingi, %7,9'u damar içi vitamin verilmesi ve %12,8'inin hiçbir fikrinin olmadığı tespit edilmiştir. Takım sporu yapan sporcular ile bireysel spor yapan sporcuların ki-kare analizine göre vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,001$). Buna göre vermiş oldukları cevaplar karşılaştırıldığında, kan dopingi ve hiçbir fikrim yok cevapları takım sporu yapan sporcuların bireysel spor yapan sporculara göre daha yüksektir.

Tablo 4. Sporcuların doping kullanmasındaki psikolojik sebepler nelerdir? sorusuna verilen cevapların ki-kare ve crosstab analizi sonuçları

Sporcuların doping kullanmasındaki psikolojik sebepler nelerdir?	Grup		Toplam
	Takım Sporlu	Bireysel Spor	
Heyecanı yatıştırmak	31	33	64
	1,9%	2,1%	4,0%
Konsantre olmak	37	28	65
	2,3%	1,8%	4,1%
Aşırı kazanma hırsı	485	430	915
	30,4%	27,0%	57,4%
Kaygıyı yok etmek	70	25	95
	4,4%	1,6%	6,0%
Hepsi	246	209	455
	15,4%	13,1%	28,5%
Toplam	869	725	1594
	54,5%	45,5%	100,0%

$$\chi^2 = 16,062^a \quad p < 0,01$$

Sporcuların doping kullanmasındaki psikolojik sebepler nelerdir sorusuna verilen cevapların incelendiği tablo 12'ye göre; takım sporcuların %30,4'ü aşırı kazanma hırsı ile, %1,9'u heyecanı yatıştırmak için, %2,3'ü konsantre olmak için, %4,4'ü kaygıyı yok

etmek için ve %15,4'ü hepsi olarak cevap vermişlerdir. Bireysel spor ile uğraşan sporcuların ise %27'si aşırı kazanma hırsı ile, %2,1'i heyecanı yatıştırmak için, %1,8'i konsantre olmak için, %1,6'sı kaygıyı yok etmek için ve %13,1'i hepsi olarak cevap vermişlerdir. Takım sporu yapan sporcular ile bireysel spor yapan sporcuların ki-kare analizine göre vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,01$). Takım sporu yapan sporcular bireysel spor yapan sporculara göre vermiş oldukları cevaplar karşılaştırıldığında, takım sporu yapan sporcuların bireysel spor yapan sporculara oranla yüksek oranda aşırı kazanma hırsına bağlı olarak doping kullanımını sebepler arasında gördükleri tespit edilmiştir. Bu düşüncüyü seçenekler arasında bulunan hepsi cevabı takip etmektedir.

Tablo 5. Doping kullandığı belirlenen sporcuya sizce ne yapılmalı? sorusuna verilen cevapların k-kare ve crosstab analizi sonuçları

Doping kullandığı belirlenen sporcuya sizce ne yapılmalı?	Grup		Toplam
	Takım Spor	Bireysel Spor	
Ömür boyu yarışmalardan menedilmeli	336	331	667
	21,1%	20,8%	41,8%
1-2 yıl yarışma cezası verilmeli	390	283	673
	24,5%	17,8%	42,2%
Sadece o anki yarışmadan uzaklaştırılmalı	143	110	253
	9,0%	6,9%	15,9%
Toplam	869	725	1594
	54,5%	45,5%	100,0%

$$\chi^2 = 9,422^a \quad p < 0,05$$

Doping kullandığı belirlenen sporcuya sizce ne yapılmalı sorusuna verilen cevaplara göre; takım sporcularının %21,1'i ömür boyu yarışmalardan menedilmeli, %24,5'i 1-2 yıl yarışmalardan men cezası verilmeli ve %9'u sadece o anki yarışmadan uzaklaştırılmalı şeklinde cevap vermişlerdir. Bireysel sporlar ile uğraşan sporcuların ise %20,8'i ömür boyu yarışmalardan menedilmeli, %17,8'i 1-2 yıl yarışmalardan menedilmeli ve %6,9'u sadece o anki yarışmadan uzaklaştırılmalı şeklinde cevap vermişlerdir. Takım sporu yapan sporcular ile bireysel spor yapan sporcuların k-kare analizine göre vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Takım sporu yapan sporcular bireysel spor yapan sporculara göre vermiş oldukları cevaplar karşılaştırıldığında, takım sporu yapan sporcular vermiş oldukları cevaplar arasında yüksek oranda 1-2 yıl yarışma cezası verilmesi gerektiği düşüncesi tespit edilmiştir, bireysel spor yapan sporcularda ise ömür boyu yarışmalardan menedilmeli düşüncesini yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Günümüzde, özellikle bir takım spor branşlarında doping kullanımının bir hayli yoğun olması ve konunun bazı milli sporcularımızla zaman zaman gündeme gelmesi gözleri bu alana çevirmiştir. Kuşkusuz doping kullanımı sporda ki önemli sorunlardan biridir. Peki bu sorunu çözmek için ne veya neler yapılmalıdır? Bizler konunun bir ayağını da antrenör ve beden eğitimi öğretmeni adaylarının oluşturduğunu düşünmekteyiz. İşte bu yüzden yapılması gereken ilk iş, bu kişilerin doping bilgi düzeylerini ve konuyla ilgili düşüncelerini belirleyip eğer herhangi bir eksiklikleri varsa neler yapılması gerektiğini ortaya koymaktır.

Çalışmamızda Tablo 2'ye göre çoğunluğu %63,2 erkek sporcular oluştururken, %36,8 oranında kadın sporcular oluşturmaktadır. Ayrıca bu yaş yüzdelerine bakarak söyleyebileceğimiz grup ise 20-25 yaş arası genç yetişkin olarak isimlendirdiğimiz jenerasyondur. Bu çoğunluğu 19 yaş ve altı genç grup takip etmektedir. 26 yaş ve üzerinde olan sporcuların yüzdeleri oranı %7,7 olarak bulunması bize yaşın ilerlemesiyle spor yapan bireylerin sayısında ciddi bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu düşüncemizi Şirin (2001) yapmış olduğu çalışma ile desteklemektedir.

Çalışmamızın amacı doğrultusunda sporcuların doping bilgi düzeylerine elde edilen veriler ışığında büyük bir oranının doping konusunda yeterli bir bilgiye sahip olmadıkları, bilgiye sahip olduklarını düşünenlerin ise kulaktan kulağa iletişim yöntemi ile yayılmış bilgilerden ibaret olduğu görülmektedir.

Tablo 2'ye göre "Sizce sporcular genellikle hangi doping çeşidi kullanıyorlar" sorusuna takım sporları ile uğraşan sporcuların %17,5'i uyarıcılar ve %24,3'ü hiçbir fikrinin olmadığını belirtirken, yine aynı şekilde bireysel sporlar ile ilgilenen sporcuların %14,7'si uyarıcılar ve %14,7'si hiçbir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Oysaki takım sporu yapan sporcuların en sık kullandıkları doping maddesinin anabolik ajanlar olduğu bilinmektedir. Bu bilgiyi ise Şirin (2001) yapmış olduğu çalışmada futbolcuların anabolik ajanları kullandığı yönüyle desteklemektedir. Burada belirttiğimiz maddeler ve içerisinde bulunan tüm maddeler insan vücudunu olumsuz yönde etkileyen ve bağımlılık yaratan maddelerdir. Bağımlılık konusunda doping kullanan sporcuların bağımlılık bilgilerinin daha fazla olduğu yönünde düşünülmektedir. Kırmıoğlu (2008) yapmış olduğu çalışmada bağımlılık yaratan maddeler konusunda bilgisi olan kişilerin daha çok bu maddeleri kullanan kişiler olduğunu belirtmiştir. Bu yönüyle çalışmamızı destekler niteliktedir.

Takım ve bireysel sporla uğraşan sporcuların doping kullanımı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda tablo 1'e göre, takım sporcularının %26,9'u spor ahlakına aykırı olduğunu, %18,8'i kesinlikle kullanılmaması gerektiğini ağırlıklı olarak belirtmişlerdir. Bireysel spor ile uğraşan sporcular yine aynı şekilde %19,8 ile spor ahlakına aykırı olduğunu ve %14,1 ile kesinlikle kullanılmaması

gerektiğini belirtmişlerdir. Hem takım sporu yapan sporcuların hem de bireysel spor yapan sporcuların spor ahlakına aykırı olduklarını düşünmeleri sporda doping kullanımını önlemek adına bir şeyler yapılabileceğini göstermektedir.

Doping kullanılmasındaki psikolojik sebepler nelerdir sorusuna çalışmaya katılan sporcuların vermiş oldukları cevaplar ise takım sporcularının %30,4'ü aşırı kazanma hırsı ile, %1,9'u heyecanı yatıştırmak için, %2,3'ü konsantre olmak için, %4,4'ü kaygıyı yok etmek için ve %15,4'ü hepsi olarak cevap vermişlerdir. Bireysel spor ile uğraşan sporcuların ise %27'si aşırı kazanma hırsı ile, %2,1'i heyecanı yatıştırmak için, %1,8'i konsantre olmak için, %1,6'sı kaygıyı yok etmek için ve %13,1'i hepsi olarak cevap vermişlerdir. Hem takım sporcuları hem de bireysel sporcuların Aşırı kazanma hırsını ortak noktada bulduklarını görmekteyiz. Sargın (2007) yapmış olduğu çalışmada sporcuların vermiş oldukları cevaplar neticesinde psikolojik sebepler olarak aşırı kazanma hırsını %41,4 gösterilmektedir. Bu sonuçta çalışmamızı destekler niteliktedir.

Doping kullandığı belirlenen sporcuya sizce ne yapılmalı sorusuna verilen cevaplar arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Sporda doping kullanımı her geçen gün artmakta ve buna bağlı olarak verilen cezalarda ömür boyu müsabakalardan men olmaya kadar gitmektedir. Bu konuda en önemli görevin sporcularla birlikte kanun koyuculara iş düşmektedir. Özdemir ve arkadaşlarının (2005) yaptığı çalışmada doping kullanımının atletlerde yüksek çıktığı görülmektedir. Bu konuda en önemli görevin sporcularla birlikte idarecilerde olduğu unutulmamalıdır.

Sporcuların genellikle hangi doping çeşidini kullandığı ile ilgili soruda takım sporları ile uğraşan sporcuların %17,5'i uyarıcılar, bireysel sporlar ile ilgilenen sporcuların %14,7'si uyarıcıları kullandıklarını belirtmişlerdir. Fakat sporcular arasında en çok kullanılan doping maddesi anabolik ajanlardır. Gençtürk ve ark (2009) yaptığı çalışmada, üst düzey performans için doping kullanılabilir mi sorusu için bizim çalışmamızı destekler nitelikte sporcuların %47,7'sinin kesinlikle katılmıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Bireysel ve takım sporları ile ilgilenen sporcuların doping kullanımı hakkındaki düşüncelerine baktığımızda iki dalda da spor yapan bireylerin yarısından fazlasının doping kullanmanın spor ahlakına aykırı olduğunu belirtmişlerdir.

Bireysel ve takım sporları ile ilgilenen sporcuların devletin doping kullanılmaması hakkındaki etkili bir politikasının olup olmadığını hakkındaki düşüncelerine baktığımızda bireysel sporlarla ve takım sporlarıyla ilgilenen sporcular arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Yine Öztürk'ün (2009) yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar bulunmuştur.

Dopingün sporcu sağlığı üzerine olan zararları bilinmektedir. Fakat sporcular başarılı olmak için dopingi sağlığını göz ardı etmeyi bile göze almış bulunmaktadır. Barkoukis ve ark. (2015) yaptığı çalışmada sporcuların kendilerini ispat etmek için doping kullanımına yöneldiği görülmektedir. Alpak (2008) yılında yaptığı çalışmada da "başarı ve para için dopingün sağlığa zararları göz ardı edilebilir mi" sorusuna verdikleri cevapta sporcuların, erkeklerde %62 si ve kadınlarda %86,7'si evet göz ardı edilebilir cevabını verdikleri görülmektedir. Sinan ve ark (2006) 100 erkek vücut geliştirme sporcusu üzerinde yaptığı çalışmada, "sonucunda öleceğinizi bilseniz de şampiyonluğu getirecek ilaç kullanır mıydınız?" sorusuna çalışmaya katılan sporcuların %11'inin evet cevabı verdikleri görülmektedir. Yine Eröz'ün (2007) tamamı üniversite mezunu milli sporcularda yaptığı çalışmada "dopingün zararlarına inanıyor musunuz?" sorusuna sporcuların %20,8'inin kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Bu sonuçlara göre; Sporcular için dopingün çok zararlı olduğu, dopingün bir ahlak sorunu olduğu gibi sözle ifade edilen yüzeysel bilgilerden çok, daha önce doping yapmış sporcuların şu an ki fiziki görünüşleri, toplum içinde yaşadıkları zorluklar, doping yüzünden kariyerlerindeki ani düşüşler vs. gibi görsel içerikli videoların izletilmesi uyarıcı madde kullanımını önleme konusunda daha etkili olacağı düşünülmektedir. Spor Bilimleri Fakültelerinde seçmeli olarak görülen doping dersinin kesinlikle zorunlu dersler arasına alınması gereklidir. Doping ve ergojenik yardım derslerinde hangi doping maddesinin hangi spor branşlarında fayda sağlayacağı gibi özendirici bilgilerden ziyade dopingün insan vücudunda ve psikolojisinde meydana getireceği zararlar konusu üzerinde daha çok durulmalıdır. Devletin doping konusunda izleyeceği net bir politikası olmalı; doping yaptığı belirlenen sporcuya kesinlikle kanat germemesi, daha ağır cezalar konulması vs. sporcu adayları, daha küçük yaşlarda ve özellikle spora ilk adım attığı bütün amatör kulüp ve kulüpler ilk önce doping ve zararları konusunda zorunlu bir eğitim almalıdır. Doping madde ve yöntemleriyle ilgili her türlü gelişmeler yakından takip edilip ilk önce spor bilimciler ve daha sonra bütün sporculara aktarılması sağlanmalıdır. Özellikle doping kullanımının daha yaygın olduğu (vücut geliştirme, halter vs) branşlarda daha sık denetime gidilmelidir. Tüm görsel ve yazılı basın araçlarında dopingün insan hayatına verdiği zararlar konusunda eğitici yayınlar yapılmalıdır. Özellikle yönetici ve antrenör konumundaki kişilere dopingün zararları konusunda seminerler verilmeli, sırf kendi kariyerleri için başkasının hayatını tehlikeye atmalarının hem ahlaki hem de insani değerlere sığmayacağı vurgulanmalıdır.

Kaynaklar

- Akgün, N. (1993). Egzersiz Fizyolojisi. II. Cilt. No:115. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Alpak, A., (2008). *Haltercilerin Doping ve Ergojenik Yardımcılar Hakkında Bilgi Düzeylerinin ve Doping Kullanım Sıklığının Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sivas.
- Barkoukis, V., Lazarus, L., & Harris, P. R., (2015). The effects of self-affirmation manipulation on decision making about doping use in elite athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 16, 175-181. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2014.02.003>
- Cicero, T. J., & O'Connor, L. H. (1990). Abuse liability of anabolic steroids and their possible role in the abuse of alcohol, morphine, and other substances. *Anabolic steroid abuse*, 102, 1-28.
- Dah, C., Bogui, P., Yavo, J. C., Gourouza, I., Ouattara, S., & Keita, M. (2002). Doping practices and behaviours among Ivorian soccer players. *Cahiers d'études et de recherches francophones/Santé*, 12(3), 297-300.

- Demircan, K. (2012). Olimpiyat arenasında genetiği değiştirilmiş atletler (GDA) ve gen dopingi. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 45(536), 18-25.
- Eskiler, E., Ekici, S., Soyer, F., & Sari, I. (2016). The relationship between organizational culture and innovative work behavior for sports services in tourism enterprises. *Physical culture and sport. Studies and research*, 69(1), 53-64. <https://doi.org/10.1515/pcssr-2016-0007>
- Erkiner, K. (2004). *Hukuk boyutunda doping*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Eröz, F., (2007). *Milli Düzeyde, Atletizm, Güreş, Judo ve Halter Yapan Sporcuların Doping ve Ergojenik Yardım Hakkındaki Görüşlerinin ve Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Ersoy, H., (1991). Sporcu Performansını Artırmaya Yönelik Beslenme Uygulamaları. *Spor Hekimliği Dergisi*, 26(2), 70.
- Gençtürk, G., Çolakoğlu, T., Demirel, M., (2009). *Elit Sporcularda Doping Bilgi Düzeyinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma (Güreş Örneği)*. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 3(3), 213-221. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bsd/issue/53576/713941>
- Kashkin, K. B., & Kleber, H. D. (1989). Hooked on hormones? An anabolic steroid addiction hypothesis. *Jama*, 262(22), 3166-3170.
- Kırımoglu, H. ve Ekenci, G., (2008). Beden Eğitimi ve Rehber Öğretmenleri ile Okul Yöneticilerinin Öğrencilerin Madde Kullanımı ve Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Bilgi, Görüş ve Önerileri (Ankara İli İlköğretim II. Kademe Örneği). *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 48-61. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bsd/issue/53631/715481>
- Lippi, G., Franchini, M., Guidi, C. G. (2008). Doping in Competition or Doping in Sport. *British Medical Bulletin*, 86(1), 95-107.
- Norris, J. A., & Warns, F. D. A. (1987). Steroids May Be Hazardous to Your Health,". *Schools Without Drugs: The Challenge*, US Department of Education, November 1987.
- Orhan, Ü. (2014). Considering personal rights in doping control procedure in terms of Turkish law Türk hukukunda doping kontrol işlemlerinin kişilik hakları açısından değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 11(2), 1366-1381. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/ijhs/article/view/3094>
- Özdemir, L., Nur, N., Bageivan, I., Bulut, O., Sümer, H., & Tezeren, G. (2005). Doping and performance enhancing drug use in athletes living in Sivas, mid-Anatolia: A brief report. *Journal of sports science & medicine*, 4(3), 248. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3887327/>
- Öztürk, G., E., (2009). *Türkiye'de Doping, Sporcuların Doping Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi (Hentbol Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Sargın, C. (2007). *Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin doping bilgi düzeyleri* (Marmara, Ege ve İç Anadolu örneği) (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Sinan, M.F., Koşar, Ş.N., Demirel, A.H., (2006). *Vücut Geliştirme Sporcularının Doping ve Ergojenik Madde Kullanım Eğilimleri*. Muğla: 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı.
- Şirin, E. F. (2001). *Bireysel ve takım sporlarında yer alan sporcuların doping hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yıldız, M., Pala, A., Biner, M., Göral, Ş. (2016). Bireysel ve takım sporu ile ilgilenen sporcuların doping hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *International Refereed Journal of Orthopaedic Traumatology and Sports Medicine*, 6, 1-12.
- Yüceşir, İ. (2004). *Doping suçu: Doping, madde ve yöntemleri. Doping ve futbolda performans artırma yöntemleri*. Atasü, T. (Ed.). İstanbul: Form Reklam Hizmetleri.
- Zorba, E., Atalay, B., & Bayraktar, A. (2022). Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu Süper Lig Müsabakalarına Katılan Sporcuların Doping ile İlgili Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 359-374.